ESTRADADA PANTOMIMA JANRÍ: TEORIYA, SAXNA TEXNIKASÍ HÁM ATQARÍWSHÍ SHEBERLIGI

Qudaybergenov Alibek Amandıq ulı – *oqıtıwshı*
alibekqudaybergenov@gmail.com
ÓzMKÓMI Nókis filialı

ЖАНР ПАНТОМИМЫ В ЭСТРАДЕ: ТЕОРИЯ, СЦЕНОВАЯ ТЕХНИКА И ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЕ МАСТЕРСТВО

Кудайбергенов Алибек Амандық улы – *преподаватель*
Нукусского филиала ГИИК Уз

PANTOMIME GENRE IN ESTRADA: THEORY, STAGE TECHNIQUES, AND PERFORMANCE

Qudaybergenov Alibek Amandıq ulı – *Lecturer*
Nukus branch of UzSIAC

Tayanch so‘zlar: pantomima, aktyor, rejissyor, estrada, ssenariy, harakat, maqsad.

Rezyume. Ushbu maqola estrada san’ati tizimida pantomima janrining tutgan o‘rni, uning tarixiy ildizlari va zamonaviy sahna talqinidagi tasviriy vositalarni ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qiladi.

Ключевые слова: пантомима, актер, режиссёр, эстрада, сценарий, действие, цель.

Резюме. В данной статье с научно-методической точки зрения анализируется роль жанра пантомимы в системе эстрадного искусства, его исторические корни и средства представления в современной сценической интерпретации.

Keywords: pantomime, actor, director, variety show, screenplay, action, goal

Summary. This article provides a scientific and methodological analysis of the role of the pantomime genre in the system of pop art, its historical roots, and the visual aids used in contemporary stage interpretation.

KIRISIW

Pantomima adamzat mádeniyatınıń eń áyyemgi hám tásirsheń kórkem óner túrlerinen biri bolıp, ol sózdiń ázzi ornında ım-ishar, dene háreketi hám júz mimikası arqalı keshirmelerdi bildiriw qúdiretine ie bolǵan “tınısh til” bolıp esaplanadı. Bul kórkem óner túri tek ǵana tamashagóy menen tikkeley sezimiy baylanıs ornatıw emes, al insan ruwxıy dúnyasınıń eń tereń qatlamların sózsiz, taza plastikalıq formalar arqalı ashıp beriwdey quramalı wazıypanı óz moynına aladı. Estrada kórkem óneri konteksinde pantomima búgin óziniń haqıyqıy oyanıw dáwirin, yaǵnıy ekinshi jaslıǵın basınan ótkermekte, desek asıra aytqan bolmaymız. Zamanagóy estrada saxnasınıń kúshli ritmi, texnikalıq imkaniyatlardıń bayıwı hám tamashagóy talǵamınıń ózgeriwi pantomima janrın jańa, jáne de dinamikalıq hám filosofiyalıq mazmun menen bayıtıwdı talap etpekte. Estrada pantomiması óziniń jıynaqlılıǵı, anıqlıǵı hám ayqın súwretlew quralları menen basqa janrlardan keskin ajıralıp turadı. Ol artistke saxna dekoraciyaları, quramalı bezew quralları yamasa kóp sanlı járdemshi úskenelersiz de óz repertuarın erkin hám erkin qáliplestiriw imkaniyatın beredi. Bul jerde aktyordıń denesi - birden-bir hám eń jetilisken qural; hár bir bulshıq et háreketi, názerdiń baǵıtı yamasa gewdeniń iyiliwi tamashagóy ushın pútkil bir gúrrińdi aytıp beriwi múmkin. Pantomima xudojnigi ushin saxna maydanı - bul sheksiz imkaniyatlar mákanı bolip, ol jerde aktyor óz qıyal kúshi menen joq nárseni bar, abstrakt nárseni bolsa kózge kórinetuǵın haqıyqatlıqqa aylandıra aladı. Bul janrdıń estrada kórkem ónerindegi tabısı onıń universal tilinde jatadı. Til tosıqların jeńip óte otırıp, pantomima pútkil dúnya tamashagóylerine birdey túsinikli bolǵan ideyalardı jetkerip bere aladı. Ol úlken-kishi, hámme ushın insanıylıq, muhabbat, gúres hám gózzallıq sıyaqlı ázeliy temalardı zamanagóy estetikada talqılaydı. Estrada pantomiması ózinde dramalıq kórkem ónerdiń tereńligi hám estrada tartımlılıǵın jámlegen halda, tamashagóydi hám kúldiriw, hám tereń oylandırıw, hám estetikalıq zawıq baǵıshlaw kúshine iye.

Aktyordıń sheberligi bolsa bul jerde yeń áhmiyetli faktorǵa aylanadı: ol óziniń fizikalıq formasın jetik basqara alıwı, psixofizikalıq háreketlerdiń logikasın tereń seze alıwı hám eń áhmiyetlisi - hár bir háreket artinda anıq ishki maqsetke iye bolıwı shárt.

METODOLOGIYA

Izertlew procesiniń ózegi K.S. Stanislavskiy, V.E. Meyrxold hám E.B. Vaxtangov sıyaqlı saxna kórkem óneri nazariyotshılarınıń bay ilimiy miyrası hám zamanagóy estrada kórkem óneriniń texnikalıq-texnologiyalıq rawajlanıw tendenciyalarınıń

analizine tiykarlanadı. Bul process tek teoriyalıq juwmaqlardı jıynaw emes, al saxna kórkem óneri elementlerin ámeliyatta sınap kóriw hám olardıń estrada pantomimasına qollanılıwın úyreniwdi maqset etken. Jumıstıń tiykarǵı itibarı hám metodologiyalıq bólimi etyudlar ústinde islewdiń kóp basqıshlı procesine qaratıldı, sebebi pantomima kórkem óneriniń "álipbesin" áyne etyudlar arqalı ózlestiriw múmkin. Birinshi basqısh - scenariy rejelestiriwde aktyor hám rejissyor aldına sózsiz dramanıń logikalıq sistemasın jaratıw wazıypası qoyıladı. Bul proceste original scenariy jazıw, ideyanı obrazlı sheshimler arqalı bildiriw hám tamashagóy ushın túsinikli bolǵan metaforalardı tabıw úlken áhmietke ie. Scenariyda háreketler izbe-izligi sonday qurılıwı kerek, ondaǵı hár bir saxna óz aldına bir túyin wazıypasın atqarıp, tamashagóydiń kóz-qarasın aktivlestiretuǵın bolsın. Ekinshi basqısh - rejissyorlıq sheshim bolıp, onda saxna maydanın duris shólkemlestiriw hám tásirsheń mizansaxalardı jaratıw máselesi kórip shigıladı. Pantomimada saxna mákanı — bul aktyordıń háreketi menen janlanatuǵın tiri organizm. Rejissyorlıq qararı aktyordiń denesi, jaqtılıq hám saxna texnikalıq quralların sonday úylestiriwi kerek, nátiyjede saxna maydanındaǵı hár bir noqat belgili bir sezimiy júkti tasıwı kerek.

Úshinshi hám eń áhmiyetli basqısh atqarıw texnikası bolıp, ol fizikalıq háreketler hám oydaǵı predmet (bes predmetli háreketler) ústinde qurilgan shinigiwlar kompleksin óz ishine aladı. Pantomima aktyorı óz denesin jetik basqara alıwı, hár bir bulshıq et háreketin qadaǵalawı hám eń tiykarǵısı - joq nárseni bar etip kórsetiw qábiletin rawajlandırıwı shárt. Bul texnika aktyordan joqarı dárejedegi koncentraciya, fizikalıq shıdamlılıq hám fantaziya baylıǵın talap etedi. Shinigiwlar procesinde aktyor tek mexanikalıq háreketlerdi gana emes, al hárbir hárekettiń "sebebin" (ne ushin bul isti islep atırman?) hám "maqsetin" (ne ushin bul háreketke umtılıp atırman?) tereń túsinip, atqarıwdı ishki psixofizikalıq jaǵday menen tolıqtıradı.

NÁTIYJELER

Estrada pantomiması óziniń tákirarlanbas shártlilik dárejesi hám metaforalıq kórsetiw qábileti menen saxna kórkem ónerinde ayrıqsha orın tutadı. Bul janrdıń tiykarǵı kúshi sonda, ol tamashagóy qıyalın jedellestirip, ápiwayı insan kórinisi hám plastikalıq háreket járdeminde tek ǵana tiri janzatlardı emes, al tábiyat qubılısları, quramalı texnikalıq qurallar yamasa abstrakt túsiniklerdi de janlandıra aladı. Máselen, pantomima aktyorı óz denesinin iyiliwsheńligi arqalı samal esip turgan terekti yaki mashinanın mexanikalıq háreketlerin kórsetiwi mumkin. Bunday shártlilik tamashagóydi saxna menen birge avtorǵa aylandıradı.

Pantomimada joqarı shıńlarga erisiw ushin atqarıwshılıq sheberligi tómendegi fundamental principlerge súyenedi: Sebep hám maqsettiń anıqlıǵı: Hár bir háreket anıq "super-wazıypa"ǵa baǵdarlanǵan bolıwı shárt.

Qarama-qarsılıq: Hár qanday etyud gúres, tosqınlıqlar hám kútilmegen burılıslar tiykarına qurılıwı kerek. Qarama-qarsılıqsız háreket tamashagóyde zerigiw payda etedi.

Saxna texnikası: Zamanagóy jaqtılandırıw, ses sistemaları hám mexanizaciyalasqan úskeneler (trumlar, planshetler) pantomimanıń vizual tásirsheńligin vizual kórkem óner dárejesine kóteredi.

TALQÍLAW

Pantomima óneri kóbinese júzeki kózqarasta tek fizikalıq shınıǵıwlar yamasa quramalı akrobatikalıq háreketler jıyındısı sıpatında kóz aldımızǵa keltiriliwi múmkin, biraq negizinde ol tereń dramaturgiyalıq pikirlewdi talap etetuǵın quramalı process bolıp tabıladı. Jas aktyorlar dóretiwshilik jolınıń basında kóbinese "sebep" hám "maqset"ti saxna artında qaldırıp, tek sırtqı háreket gózzallıǵına itibar beriwge umtıladı. Nátiyjede, atqarıw mazmun jaǵınan sayızlasadı.

Rejissyor hám atqarıwshı ushın tiykarǵı wazıypa - tamashagóy tikkeley seze alatuǵın, túsinetuǵın hám ózi ushın juwmaq shıǵara alatuǵın sebepler tiykarında háreketti jedel rawajlandırıw bolıp tabıladı. Massalıq hám úlken saxna tamashalarında pantomima elementlerin qollanıwda "komediya dell'arte" dástúrlerine tán bolǵan anıq tipologiyalıq nıqap usılınan paydalanıw atqarıwdı jáne de bórttirilgen, túsinikli hám tásirsheń etedi. Maska usılı aktyorǵa óziniń jeke individual ózgesheliklerin qaharmannıń ulıwmalasqan obrazına sindiriwge járdem beredi. Zamanagóy estrada talapları menen úylesken bul qatnas janr kólemin keńeytip, onı jeńil satirikten tereń tragediyalıq drama dárejesine shekem kóteriw imkaniyatın beredi.

JUWMAQ

Pantomima - estrada kórkem óneriniń ápiwayı bir bólegi emes, al onıń eń názik hám tásirsheń tiykarǵı elementlerinen biri bolıp, ol aktyorlıq sheberlikti qáliplestiriwde, dóretiwshilik kózqarastı bayıtıwda teńsiz qural esaplanadı. Janrdıń búgingi kúndegi rawajlanıwı onı zamanagóy texnologiyalardıń jańa imkaniyatları menen organikalıq tárizde úylestiriwdi, sonday-aq, onıń dramaturgiyalıq tiykarların bekkemlewdi talap etedi. Texnologiya qansha rawajlansa da,

pantomimanıń jan tamırı - onıń dramalıq mazmunı, yaǵnıy hárekettiń ishki logikalıq tiykarlanǵanlıǵı hám ideyalıq tereńligi ózgermey qaladı. Solay etip, zamanagóy texnologiyalıq sheshimler hám klassikalıq dramaturgiyalıq principlerdiń tabıslı sintezi estrada pantomimasın tek búgingi kúnniń emes, al keleshektiń eń talapshań hám tásirsheń kórkem óner túrlerinen birine aylandırıw ushın birden-bir hám eń durıs jol bolıp tabıladı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Ahmedov F., Yusupova M. *Estrada aktyori mahorati*. Toshkent, 2007.
2. G‘ofurov T. *Sahna texnikasi va texnologiyasi*. Toshkent: «Musiqa», 2010.
3. Qudaybergenov, Alibek, and Lizaxon Urazmbetova. "Pyesa matnini jonlantirishda aktyorning ichki kechinmalari va sahnada tashqi ko ‘rinishning ahamiyati." *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi* 2 (2025): 235-242.
4. Bakhieva, Biybinaz, and Ramuza Qazaqbaeva. "Pantomima kórkem-óneriniń payda bolíw taríyxí hám rawajlaníwí." *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi* 2 (2025): 584-590.
5. Slavskiy R. E. *Iskusstvo pantomimy*. Moskva, 1962.
6. *Iskusstvo pantomimy* (o‘quv-uslubiy qo‘llanma)